

**AZ INTERNETSZABÁLYOZÁS HATÁSAI A TUDOMÁ-
NYOS KUTATÁSOKRA KÍNÁBAN**

**Jelige:
XZY888**

**Pályamunka lezárásának időpontja:
2021.04.30.**

Tartalomjegyzék

1	Bevezetés.....	3
1.2	A tudományos kutatás fontossága Kínában	5
1.3	Az internetszabályozás külföldi minősítése.....	6
1.4	Témaválasztás, kérdésfelvetések, célkitűzések.....	6
2	A kínai internetszabályozás célja és eszközei	7
1.1	A hivatalos szabályozásban megfogalmazott célok.....	8
2.2	Az Arany Pajzs Projekt és a Kínai Nagy Tűzfal.....	10
3	Kínai alternatív felületek és a Nagy Kínai Tűzfal megkerülése.....	12
3.1	Tudományos keresőre a legnépszerűbb alternatíva	13
3.2	Kínai nyelvű online enciklopédia	13
3.3	A Kínai Nagy Tűzfal megkerülése.....	14
4	Egyedi jelenségek Kínában	16
4.2	Információs buborék kialakulására utaló jelek	16
4.3	A kínai puha erő kérdése.....	17
4.4	A cenzúra terjedése a tudomány területén Kínából a világ más részei felé	19
4.5	A Google betiltása Kínában, és annak hatásai az innovációra.....	21
5	Konklúziók és előretekintés	23
6	Irodalomjegyzék.....	25
7	Ábrajegyzék	29

1 Bevezetés

Az internet Kínában való nyilvános megjelenése 1994-re tehető,¹ ami az akkori főtitkárt, Jiang Zemint 江泽民 és a Kínai Kommunista Párt (a továbbiakban: KKP) vezetését komoly dilemma elé állította: egyrészt Kínának érdekében állt, hogy ezen új technológia elterjedjen, versenyképességét megőrizendő és fokozandó, másrészt kezelni kellett az általa jelentett „ideológiai kockázatot”. A „nyitott kapu” elvét (*kaifang zhengze* 开放政策) meghirdető Deng Xiaopingnek 邓小平 van egy híres mondása ezzel kapcsolatban: „Ha kinyitod az ablakot szellőztetni, akkor a friss levegő mellett pár légy is bejön majd.” (*Dakai chuanguhu, xinxian kongqi he cangying jiu hui yiqi jinlai* 打开窗户, 新鲜空气和苍蝇就会一起进来).² Ezzel a külföldi ideológiák óhatatlan megjelenésére utalt a nyitás után.

A kínai állam „a legyek” távoltartását már korán igyekezett megvalósítani. 1997-ben a Közbiztonsági Minisztérium (*Zhonghua Renmin Gongheguo Gonganbu* 中华人民共和国公安部) által kiadott szabályzat 4-6 cikkelyében egyértelműen megjelenik az internet szabályozásának (*wangluo shencha* 网络审查) csírája. Ekkor azonban az internethasználat még korántsem volt olyan elterjedt Kínában, mint napjainkban, bár a felhasználók számának növekedése igen gyors ütemben zajlott.

Mindenek előtt arra a kérdésre érdemes választ keresni, hogy hány millió internet felhasználó van Kínában. A China Internet Network Information Center (CNNIC) jelentése alapján az internet használók száma 2020 végére elérte a 989 milliót, így az internet használók számában vitathatatlanul az első helyen áll világszinten, az internet penetráció aránya³ pedig elérte a 70.4%-ot.⁴

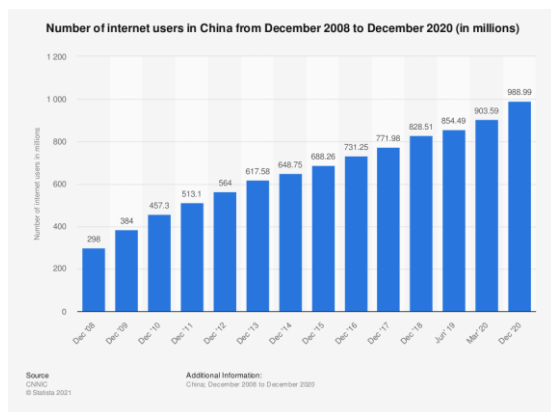
¹ ZGXWW / ZGJRHLW

² A kínai személy- és helynevek, valamint a szakkifejezések átírására a nemzetközi Kína-kutatásban elfogadott pinyin rendszert használom. Kivételt képeznek ez alól egyes gyakran használt szavak rögzült alakjai (Peking, Hong Kong stb.)

³ Ez az adat azt jelzi, hogy egy adott populáció milyen arányban éri el egy országban vagy régióban az internetet. Az internetkapcsolat mellett az internetezéshez szükséges tudás alapvető is feltétele.

⁴ CNNIC/ZGHLWLFZZKTJBG

1. ábra Az internet felhasználók számának növekedése 2008-2020

Dolgozatomban szélesebb értelemben használom a „kutató” és a „kutatás” fogalmát. Egyrészt kutatónak tekintem a hivatásszerűen kutatóként dolgozó személyeket, másrészt kutatónak tekintem a tanulmányaik során időszakosan kutatómunkát végző egyetemista hallgatókat is, akik képzésének, szakmai fejlődésének elválaszthatatlan része, hogy hosszabb-rövidebb ideig maguk is foglalkozzanak kutatómunkával. A Kínai Statisztikai Hivatal 2018-as adatai alapján 42.476.779 fő BA szinten tanuló, és 2.731.257 fő MA és doktori szinten oktatott egyetemista képzése folyik, illetve alap és alkalmazott kutatásra összesen 844.000 ember-évet fordítottak (amit az egyszerűség kedvéért ugyanennyi kutatónak számolok).⁵ Ez évben a teljes kínai populáció 1.395.380.000 fő volt, ha ezt rávetítjük a az internethasználók 56.6%-ára (ami a 2018-as adat volt), akkor ez 831.646.480 főt jelent, amit az egyetemi diákok és a kutatók számával elosztva 5.54%-ot kapunk, tehát kis túlzással az internetet minden 20 emberből 1 kutatási céllal is használja. Ha szigorúbban szeretnénk számolni, akkor csak a kutatókat, illetve az MA és Ph.D képzésben részt vevőket számítva ez a szám 0.43%, azaz 233 emberből egyet érint csak, az általam vizsgált tudományos kutatás vonatkozásában.

Fontos megjegyezni, hogy az „egy ország, két rendszer” (*yi guo liang zhi* 一国两制) megállapodás értelmében különleges közigazgatási területként (*tebie xingzhengqu* 特别行政区) Makaó és Hong Kong nem tartozik a Nagy Tűzfal fennhatósága alá, és ezeken a területeken jelenleg nem tapasztalható a szárazföldi Kínához hasonló internetszabályozás, bár aktivisták panaszkodtak arra, hogy az internetes tevékenységük megfigyelése a hatalmi szervek által folyamatos, illetve ellenőrzik az elektronikus postafiókjukat is.⁶

⁵ KÍNAI STATISZTIKAI ÉVKÖNYV 2019.

⁶ US DEPARTMENT OF STATE 2019.

1.1 A tudományos kutatás fontossága Kínában

A minőségi kutatás bővítésével Peking hivatalos célja Kínát egy innováció-alapú országgá tenni 2020-ig, továbbá a világ vezető kutatási központjai közé emelkedni 2030-ig. A 13. öt-éves tervben (2016-2020) kiemelt stratégiai célként jelölték meg az ország K+F+I rendszerének a támogatását és fejlesztését, illetve az innováció-alapú gazdasági struktúra megteremtését. A kutatási és fejlesztési költségek globális rangsorában Kína évek óta stabilan a második helyen áll, a GDP arányos K+F+I ráfordítása 2,13%-ot tesz ki, cél 2020-ig a 2,5%-os arány elérése volt. Kína jelenleg világviszonylatban a második helyen áll a nemzetközi tudományos cikkek és publikációk, valamint a citációs index tekintetében.⁷ Ha csak az előbb említett publikációk teljes számát nézzük, akkor a kínaiak már leelőzték az USA-t 2018-as US National Science Foundation által kiadott jelentés szerint.⁸ Xi Jinping 习近平 pártfőtitkár 2021. január 25-én a davosi Világgazdasági Fórumon virtuálisan előadott beszédében kihangsúlyozta, hogy Kína még többet fog befektetni a tudomány és a technológia fejlesztésébe, illetve az ezeken a területen elért áttöréseket minél gyorsabb termelékenységbe történő bevonásába, ezzel is táplálva az innováció-központú, magasabb minőségű növekedést. Kína támogatni fogja a technológia és a tudomány területén a nemzetközi eszmecserét, illetve a közös együttműködést, az így elért fejlődés mindenki számára előnyös lesz, illetve minden partnerével készen áll majd megosztani.⁹ 2021. március 12-én megjelent a *14. ötéves terv (2021-25) a nemzeti gazdaság és szociális fejlesztésére a Kínai Népköztársaságban és a 2035-ös hosszútávú célok vázlata* című dokumentum, aminek 2. fejezetében: „Kitartani az innováción alapuló fejlődés mellett, átfogóan megragadni az új fejlesztési előnyöket” kijelöli a következő időszakban folytatandó legfontosabb tudományos és fejlesztési irányvonalakat: a stratégiai tudományos és nemzeti és technológia erő fejlesztése, a vállalatok technológiai innovációs képességeinek fokozása, a tehetségek kreativitásának stimulációja, a technológiai fejlesztési rendszerek és mechanizmusok fejlesztése. Célként jelenik meg, hogy a K+F+I szektorra évenként összesen 7%-ra növeljék a ráfordítható büdzsé nagyságát, illetve ezen belül az alapkutatásokra 8%-ot fordítsanak. Ez a hagyományosan inkább az alkalmazott kutatást támogató kínai szemlélethez képest egy jelentős változás, mely azt jelzi, hogy hosszabb távon a cél a tudomány és a technológia határainak kiterjesztése. Egy másik fontos cél a szállítói láncok szétválasztása, hogy a nyugati országok ne tudjanak Kínára

⁷ SIKLÓS LILI 2019.

⁸ JEFF TOLLEFSON 2018.

⁹ XI 2021.

nyomást gyakorolni ezeken keresztül. Hét kiemelten fontos technológiai szektor is megnevezésre kerül, amiben különösen fontosnak tekintik a hazai innovációs képességek fejlesztését: mesterséges intelligencia, kvantum számítástechnika, integrált áramkörök, idegtudomány és neuromorf tervezés, genetika és biotechnológia, fejlett klinikai gyógyászat, és végül mélyvízi, mélyűri és sarkkutató. Ennek a fejlesztési hullámnak egyik célja, hogy a „kettős keringés”¹⁰ politikáját támogassa.¹¹

1.2 Az internetszabályozás külföldi minősítése

Az amerikai Freedom House társaság évente felmérést készít 65 ország részvételével az internet szabadságáról, ez a *Szabadság az interneten* jelentés, ennek 2020-as változatában már a hatodik éve nyerte el az internetes szabadság legnagyobb megsértője képzeletbeli „díjat” Kína, azzal együtt, hogy a legalacsonyabb pontszámot tartják már a 2. éve a jelentés kiadásának 10 éves kezdete óta. Erre részben magyarázat lehet az állandósult hong kongi kormányellenes tüntetések miatt is fokozódó kontroll, illetve a Covid19 pandémia kezelése közben tapasztalt elhallgattatási hullám. A jelentésben említésre kerül a hálózati korlátozások, a szociális média és a weboldalak blokkolása, hivatásos kormánybarát kommentátorok alkalmazása, illetve felhasználók letartóztatása.¹² Csak ebben a jelentésben 325 hivatkozás található, így feldolgozása meghaladja e tanulmány kereteit, fontos azonban kiemelni, hogy csupán 4 db olyan hivatkozás van, amiben egyetemista diákok, vagy tudósok érintettek lennének.

Az UNESCO *Globális áttekintés az internetes adatvédelemről és a véleménynyilvánítás szabadságáról* című tanulmánya ezt írja: „Kínában a magánélet csak limitált védelmet élvez, nincsen érett alkotmányos garancia, nincs átfogó magánszférával kapcsolatos törvény (...). Általánosságban véve a kínai hatóságok meglehetősen nagy kontrollt gyakorolnak az internet felett, és az egyének nagyon kevés védelmet élveznek ezzel szemben (...). A kínai alkotmány nem tartalmaz általános, önálló magánélethez való jogokat.”¹³

1.3 Témaválasztás, kérdésfelvetések, célkitűzések

Témaválasztásomat a téma fontossága, aktualitása és komplexitása indokolta és motiválta. Bár a kínai internetszabályozásról sok szó esik a médiában és a kérdéskörre komoly kutatói

¹⁰ A csökkenő exportot a belső fogyasztás élénkítésével igyekeznek ellensúlyozni, a gazdasági növekedés motorja ezáltal kettősé válik. Kérdés, hogy mennyire áll készen erre a kínai gazdaság.

¹¹ XINHUANET 2021.; WILDAU, 2021.

¹² FREEDOM HOUSE 2020.

¹³ MENDEL ET AL. 2012.

figyelem irányul, véleményem szerint napjainkban még nagyon sok a területtel összefüggő nyitott, megválaszolandó kérdés. Nem is beszélve arról, hogy a kínai internetszabályozás nem statikus, hanem folyamatosan és dinamikusan változó rendszer, amely reagál a kül- és belpolitikai kihívásokra, illetve az új technológiák megjelenésére és elterjedésére is.

Kutatásaim során elsősorban az alábbi kérdésekre keresem a választ:

1. Az internet állami szabályozása Kínában akadályozza-e a tudományos kutatások végzését?
2. A kínai internetszabályozás akadályozza-e a kínai tudósok együttműködését más országok tudósaival, hátráltatja-e a kínai tudósok integrálódását a nemzetközi tudományos világba?
3. A kínai kormányzat internetszabályozási elvei és gyakorlatai kihatnak-e a Kínán kívüli tudományos világra?

Az általam feldolgozott szakirodalom nagyrészt angol és kínai, releváns magyar forrásokból keveset találtam.

Emellett célom átfogóan bemutatni a kapcsolódó törvényi, az internetszabályozás technikai megvalósítási hátterét, illetve a Kína specifikus, Magyarországon nem vagy kevésbé ismert platformokat, kutatási lehetőségeket, melyet akár közösen is ki tudnánk használni. Remélem dolgozatom segítséget nyújt majd az ezen terület iránt érdeklődők számára.

2 A kínai internetszabályozás célja és eszközei

A Kínai Népköztársaságból 1987-ben küldték el a legelső e-mailt, a szövege így hangzott: “Átlépni a Nagy Falon, és elindulni a világ felé (*Yueguo changcheng, zouxiang shijie 越过长城, 走向世界*).”¹⁴ A levél tartalma optimizmusról árulkodik, annak reménye tükröződik benne, hogy a nyugat felé nyitás tovább folytatódik majd. Ma már jól látható, hogy a nyitás folytatódott ugyan, de szigorúan meghatározott korlátok között. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy a Kínai Nagy Tűzfal bizonyos mértékig még ma is elválasztja Kínát a világtól.

E fejezet célja, hogy megismerjük az internettel kapcsolatos kínai törvényeket, illetve a kínai politikai elit elképzeléseit az internet szerepéről. 2010 júliusában egy hivatalos dokumentumot (*white paper*) adott ki a kínai kormány, mely kihangsúlyozta, hogy Kína területén belül az internet kínai szuverenitás alatt áll, Kína internetes szuverenitását (*hulianwang zhuquan 互联网主权*) tisztelni és védeni kell, a kínai állampolgárok, a külföldi állampolgárok, jogi személyek

¹⁴ QIAN 1996: 131.

és egyéb szervezetek Kína területén jogosultak az internet használatára, és egyidejűleg kötelesek engedelmeskedni a kínai törvényeknek és szabályzásoknak és lelkiismeretesen védelmezni az internet biztonságát.¹⁵ Általában erre hivatkozva szokták a kínai kormányzati szereplők az internetszabályozással összefüggő külföldi kritikákat elutasítani. Joggal merül fel a kérdés, hogy mit értenek internet szuverenitás alatt?

A válasz korántsem egyszerű, mert a kínai akadémiai körökben sincsen konszenzus, hogy pontosan mit is értenek ezen fogalom alatt. Xi Jinping 2012-es hatalomra kerülésével az internet szuverenitás kifejezés promóciója erősebb lett, leginkább abból a célból, hogy Kína az eddigi normakövető szerepből a normaformáló, sőt egyenesen a normaalkotó szerepbe lépjen. A 2015-ös, Wuzhen városában megtartott szintű Internet Világkonferencián elhangzott Xi beszédéből világosan látható, Kína elképzelése az, hogy az internet kormányzása az egyéb területeken meglévő nemzetközi kapcsolatokhoz hasonlóan történjen. Fontos azonban látni, hogy bár politikai fogalomként használják, de maga a fogalom tartalma korántsem kristályosodott ki. A nemzetközi politikában egyrészt a KKP kibertér politikájának legitimizálására szolgál, másrészt az USA-központú kibertér jelentette problémakör (példaként említhetjük az NSA PRISM rejtett megfigyelő programját, és csúcstechnológiás amerikai cégek kooperációját vele, vagy a demokrácia terjesztése a fejlődő államokban információs hegemoniájának kihasználásával) kezelése érdekében ezzel a „zászlóval” keres szövetségeseket is Kína.¹⁶

1.1 A hivatalos szabályozásban megfogalmazott célok

Következzenek a legfontosabb kínai törvények, amik az internetszabályozással kapcsolatosak:

A Közbiztonsági Minisztérium által kiadott *Számítógépes Informatikai Hálózat és Internet Biztonsági, Védelmi és Adminisztrációs Szabályzat* 4-5. cikkelye alapján az alábbi szabályozás lépett életbe 1997. december 11-étől:

Semmilyen egység, egyén nem használhatja az internetet arra, hogy:

- Veszélyeztesse a nemzetbiztonságot, vagy államtitkokat fedjen fel.
- Nem sértheti meg a nemzeti, szociális, és kollektív érdekeket, és az állampolgárok jogait és érdekeit.
- És nem bocsátkozhat illegális vagy bűnözői tevékenységekbe.

¹⁵ INFORMATION OFFICE OF THE STATE COUNCIL 2010.

¹⁶ ZENG ET AL. 2017: 434-440.

Semmilyen egység, egyén nem használhatja az internetet arra, hogy létrehozza, másolja, le-
hívja vagy továbbítsa az alábbi típusú információkat:

- Felbujtás az Alkotmány, törvényhozás, vagy adminisztratív szabályozás végrehajtásának akadályozására vagy ennek való ellenállásra.
- Felbujtás a kormány vagy a szocialista rendszer megdöntésére.
- Felbujtás az ország megosztására, a nemzet egységének csorbítására.
- Felbujtás az etnikai csoportok közti gyűlölködésre vagy diszkriminációra, vagy ártani az etnikai csoportok egységének.
- Az igazság elferdítése, álhír előállítása, pletyka terjesztése, a társadalom rendjének megsértése.
- Feudális babonák, obszcenitás, pornográfia, szerencsejáték, erőszak, gyilkosság, terrorizmus népszerűsítése, vagy felbujtás bűncselekmény elkövetésére.
- Az igazság nyilvános megsértése, vagy elferdítése más emberek rágalmazása érdekében.
- Állami intézmények rágalmazása.
- Bármilyen más tevékenység, ami az Alkotmány, törvényhozás vagy adminisztratív szabályozás ellen irányul.¹⁷

2017-ben megszületett a *Kiberbiztonsági Törvény* (*Wangluo anquanfa* 网络安全法), mely bevezette az első nemzeti szintű jogi keretrendszerét a személyes adatok védelmének és az adatvédelemnek, fontos lépésnek bizonyult, helyenkénti félreérthetősége ellenére. 2019-ben egyrészt pontosítások egy sora érkezett vadonatúj rendelkezések mellett, de számos új és nehezen teljesíthető követelményt támasztva. Az ellenőrzések fokozásának hatására ezévből tisztázódott sok kérdés, a személyes adatok illegális gyűjtésére és értékesítésére összpontosítva, de korlátozottabb büntetésekkal, mint például a GDPR. Hogy a jövőben szigorúbb büntetésekre lehet-e számítani, még kérdéses. Az *Információbiztonsági technológiai személyes információ biztonsági specifikáció* (*Xinxi anquan jishu geren xinxi anquanguifan* 信息安全技术 个人信息安全规范) egy ajánlott nemzeti norma az információbiztonság és a személyes információ kezelésének „legjobb gyakorlatára”. Azonban a hatóságok széles körben használják a végrehajtási intézkedések során történő teljesítés mércéjeként.¹⁸ Ezzel egy korábban sokat kifogásolt nem kezelt jogi területre született meg a szabályozás, ami figyelembe véve az élet „digitalizálódását”, így is meglehetősen lemaradt időben a világ többi részéhez képest.

¹⁷ ZHRMGHGGAB / JSJXXWLGJLWAQBHGLBF

¹⁸ ZHANG 2020.

2020 március 1-jével hatályba lépett az *Online információs tartalom ökoszisztémájának irányítására vonatkozó rendelkezések* nevű szabályzat (*Wangluo xinxi neirong shengtai zhili gui-ding* 网络信息内容生态治理规定), melyben az online információs tartalom készítőknél (wangluo xinxi neirong shengchanzhe 网络信息内容生产者), platformoknak és felhasználóknak támaszt további követelményeket. A 4. paragrafusban leírják, hogy a tartalomkészítőknek ragaszkodniuk kell a köz rendjéhez és a jó szokásokhoz, nem szabad ártaniuk a nemzeti érdekeknek, a köz érdekének, vagy mások jogainak és érdekeinek. Az 5. paragrafusban 7 pontba szedve megfogalmazza az ajánlott témákat; ez általában a KKP ideológiájával és Xi Jinping személyével kapcsolatos pozitív és megértést segítő tartalmat jelent, vezetni az nyilvánosságot a közmegegyezés felé, segíteni nemzetközileg a kínai kultúra terjedését, illetve más tartalmak, amik az igazságot, jóságot és szépséget dicsérik, illetve elősegítik az egység és a harmónia terjedését. A 6-7 paragrafus leírja a tiltott- illetve a szűrendő tartalmakat. A VII fejezet a jogi következményeket taglalja mindhárom csoport számára egy esetleges vétség esetén.¹⁹

Véleményem szerint ez alapján egyértelműen látható, hogy a törvény alapján minden tevékenység, beleértve a kutatást is, fontos, hogy kerülje a politikailag érzékeny problémák fellelését és tárgyalását, illetve a konstruktív kritika gyakorlása során nagyon óvatosan kell eljárni, hogy ne kelljen jogi következményekkel számolni. E tanulmány terjedelme nem elegendő ahhoz, hogy a Kínában uralkodó ítélkezési gyakorlatot vizsgálja ezzel kapcsolatban, ráadásul az országban korántsem egységes az ítélkezési gyakorlat, illetve periodikusan, ahogy a kínaiak mondják: *sha ji xia hou* 杀鸡吓猴, azaz „megölik a csirkét, hogy megijesszék a majmot”, vagyis példastatuálási céllal születnek az átlagoson túlmutató szigorúsággal meghozott ítéletek is. A problémakerülés különösen a Kínán belüli társadalomtudományi kutatások terén okoz „22-es csapdáját” jelenséget, mert ezen a területen a kutatások általában a problémák, konfliktusok, feszültségek okaira és megértésére, illetve az esetleges megoldási javaslatokra irányulnak/irányulnának. Az, hogy folynak ilyen kutatások, nem kérdéses, eredményük azonban gyakran nem kerül a szélesebb nyilvánosság számára publikálásra, csak egy szűkebb kör tanulmányozhatja, elkerülve a szélesebb körű társadalmi vitákat, illetve a negatív publicitást.

2.2 Az Arany Pajzs Projekt és a Kínai Nagy Tűzfal

1998-ban elindították az Arany Pajzs projektet (*jindun gongcheng* 金盾工程), vagy más néven Nemzeti Közbiztonsági Munka Informatizálása projektet (*Quanguo gongan gongzuo xinxi*

¹⁹ STATE INTERNET INFORMATION OFFICE 2019.

hua gongcheng 全国公安工作信息化工程). Ez alá a projekt alá tartozik a Közinformációs és Hálózatbiztonsági Felügyelet Hivatala (*Gonggong xinxi wangluo anquan jiancha ju* 公共信息网络安全监察局) mely a közhiedelem szerint, bár ez hivatalosan nincs megerősítve, a hírhedt Kínai Nagy Tűzfal (*Fanghuo Changcheng* 防火长城, amelyre ezen a néven először 1997-ben a *Wired* magazin egy cikkében hivatkoztak)²⁰ üzemelteti. Az projekt 2008-ban készült el teljességében.²¹

A projekt főbb fázisainak rövid áttekintése: Az első fázisban belső szűrő kidolgozása specifikus domain nevek és IP címek blokkolására. Egy többszintű rendszer kiépítése, mely lehetővé teszi a szabályozás ellen vétő felhasználók követését, az akkoriban divatos internetkávézókban (*wangba* 网吧) csak személyi igazolvánnyal (*shenfenzheng* 身份证;) vált lehetségessé a használat, a fórumokon nem lehetséges anonim posztolás, valós névvel lehet csak cikkeket feltölteni, illetve az okostelefonok népszerű applikációi is elvárják az eredeti személyi használatát, ezzel lekövethetővé téve az internetes aktivitást.

A második fázisban a kulcsszóalapú honlapmegfigyelés és szűrést vezették be, a politikailag érzékeny tartalmak elérhetetlenné tételére. A harmadik fázisban Nagy Tűzfal elkezdte a VPN-ek²² és egyéb megkerülő metódusok detektálását, és az általánosan használt VPN protokollok egyes közös jellemzőinek érzékelését, ezen keresztül hosszú listája van azon VPN-eknek, amik használhatatlanná váltak Kínán belül.²³

Negyedik fázis a kiberbiztonsági törvények az anonimitás és a VNP-enek ellen. 2017 január 22-én a Kínai Ipari és Informatizálási Minisztérium (*Zhonghua Renmin Gongheguo Gongye He Xinxihuabu* 中华人民共和国工业和信息化部) szabályozást alkotott *Határozat az internet-hozzáférés piacának megtisztításáról és szabályozásáról* (*Gongye he xinxi hua bu guanyu qingli guifan hulianwang wangluo jie ru fuwu shichang de tongzhi* 工业和信息化部关于清理规范互联网网络接入服务市场的通知)²⁴ címmel, ami megtiltja az engedély nélküli határon átnyúló dedikált vonalak vagy információs csatornák létrehozását. Innentől kezdve a hivatalos engedély nélküli VPN szolgáltatás illegálissá vált Kínában. Több ítélet is született ilyen ügyekben, melyek között az adott ügy súlyosságának függvényében feltételes szabadlábon és letöltendő büntetés is született, továbbá pénzbírságot is kiszabtak. Például egy esetben egy Dai 戴

²⁰ BARME – YE 1997.

²¹ SONALI ET AL. 2019.

²² VPN= Virtual Private Network (*Xuni zhuanong wang* 虚拟专用网)

²³ HOUNSEL ET AL. 2018: 4-8.

²⁴ MINISTRY OF INDUSTRY AND INFORMATION TECHNOLOGY

nevű férfi 3 év felfüggesztett börtönbüntetést és 1.400 USD értékű pénzbírságot kapott, egy másik súlyosabb esetben Wu Xiangyang 吴向阳 5,5 év letöltendő börtönbüntetést és 76.000 USD értékű pénzbírságot kapott.²⁵ Az új szabályozás értelmében az Apple applikáció kínai üzletéből eltávolításra kerültek a hatóságnál nem regisztrált VPN-ek.²⁶ Más források szerint minden VPN-t eltüntettek az Apple kínai applikáció üzletéből. Magát a VPN beszerzést nehezítették meg a kínai hatóságok, a Google Play, mint applikáció üzlet tiltott, a hazai applikáció üzletekből pedig minden VPN-t eltüntettek.²⁷

2015 áprilisában volt egy DDoS támadássorozat a Greatfire.org, egy kínai cenzúra megfigyelő rendszer, illetve Githubon található két repozitóriuma ellen: az egyik segít megkerülni a Nagy Tűzfalat, a másik pedig elérhetővé tesz a *The New York Times* weboldal tartalmát. Ezt a szervezetet a kínai Kibertér Hivatal korábban „külföldi Kína-ellenes szervezetnek” (*jingwai fanhua zu* 境外反华组) nyilvánította. A Torontói Egyetem szakértői által lefolytatott kutatás megerősítette, hogy a Nagy Tűzfal támadó kapacitással is bizonyítottan rendelkezik. Az ezt elemző szakértők a Nagy Ágyú nevet adták ennek a kiberfegyvernek, ami a Nagy Tűzfal segítségével adatforgalmat irányít át, és ezzel elérhetetlenné tud tenni weboldalakat.²⁸

3 Kínai alternatív felületek és a Nagy Kínai Tűzfal megkerülése

Ebben a fejezetben két kínai platformot szeretnék bemutatni, melyek a nyugaton nagy népszerűségnek örvendő Google Scholar és Wikipedia platformokat helyettesítik, mivel ezek elérhetetlenek.²⁹ A Google Scholarnak megvannak a saját problémái: nincs minőségbiztosítás, társszerzők nem indexelődnek, H-index manipulációra van lehetőség, csak online anyagokat indexel; az egyes professzorok nem regisztráltak (lefedettség 43-69% között az angolszász államokban).³⁰ A Wikipédia hibái közé sorolható, hogy az itt talált információ lehet inkorrekt, részrehajló vagy hiányzó is, továbbá tudományági tudás konvencióknak általában nem felel meg. Általában jó kiindulási helyként tekintik ezeket használóik, ahonnan érdemes továbbmenni a probléma alaposabb megértése érdekében.³¹

²⁵ SUPCHINA 2017.; SUPCHINA 2018.

²⁶ TORGUARD 2017.

²⁷ BISCHOFF 2019.

²⁸ THE CITIZEN LAB 2015.

²⁹ LEUNG 2019.; GREATFIRE.ORG

³⁰ MERGA ET AL. 2020: 8-10.

³¹ EIJKMAN 2010: 178.

Mindkét platform a Baidu-hoz köthető, mely a legnépszerűbb kínai keresőmotor, és ezen cég az előző fejezetekben leírt törvények előírásai alapján felelős ezen oldalakon az internet-szabályozással kapcsolatos törvények betartására és betartatására.

3.1 Tudományos keresőre a legnépszerűbb alternatíva

Baidu Scholar (baidu xueshu 百度学术), a legnagyobb kínai nyelvű kutatási adatbázis és kereső. Bár angol és kínai cikkeket is tartalmaz, azonban felülete csak kínai nyelven elérhető, ami megnehezíti a használatot. A Baidu Scholar több, mint 1,2 milliárd weblapot indexel, az alábbi magazinok nemzetközi weboldalaiból 1,2 millió darabot, a különböző tanulmányok, konferencia jegyzékek, akadémiai disszertáció, szabadalom, könyv és egyéb típusokban összesen 4 milliárd tudományos dokumentumot találhatunk. Népszerűségét jellemzi, hogy az utóbbi időkben évente az akadémiai felhasználók 3 milliárd alkalommal vették igénybe keresési szolgáltatását.³²

2. ábra A Baidu Scholarban megtalálható akadémiai magazinok. Forrás: Baidu Scholar Manual

3.2 Kínai nyelvű online enciklopédia

Míg a Wikipédia kínai verziójában jelenleg 1.15 millió szócikk található, a Baidu Enciklopédia (baidu baike 百度百科) átlépte a 21 milliót, 7.2 millió szerkesztővel. Fontos megjegyezni, hogy a Baidu keresőmotor automatikusan ebből az enciklopédiából hoz ajánlott cikkeket

³² BAIDU SCHOLAR MANUAL 2020: 3.

(haszonlóan a Google Search saját lapon megjelenő Wikipédia részletéhez).³³ A Baidu Enciklopédia esetén a platformokra vonatkozó megkötések (lásd 2.1-es fejezet) ugyanúgy élnek, illetve a közösségi együttműködésen alapuló Wikipédiával ellentétben ez az enciklopédia a Baidu vállalat tulajdona, illetve az egyes cikkek publikálása előtt a vállalat megbízott szerkesztőinek jóváhagyása kell. Még egy fontos különbség, hogy a Wikipédia szerkesztői semmiféle honoráriumban nem részesülnek, míg a Baidu Enciklopédia különböző feladatok elvégzése után belső pontrendszeren keresztül jutalmazza a szerkesztőit, amit mindenféle termékre válthatnak be.³⁴ Véleményem szerint ez a fajta kompenzációs rendszer még inkább elősegíti, hogy a szerkesztők kerüljék az érzékeny témákat.

3.3 A Kínai Nagy Tűzfal megkerülése

A VPN egy nagyon népszerű opció a Kínai Nagy Tűzfal megkerülésére (*fan qiang* 翻墙). A *GlobalWebIndex VPN Usage Around the World* című kutatása alapján 2017-ben a kínaiak 31%-a használt VPN-t, főleg a jobb szórakoztató tartalmak elérésére. Ez alapján Kína a 4. legnagyobb VPN piac világszinten. A felhasználók $\frac{3}{4}$ -e heti rendszerességgel használja ilyen szolgáltatást, $\frac{1}{3}$ -uk napi szinten. Statisztikailag nézve a felhasználók nagy része fiatal férfi, és a közepes jövedelmi kategóriába sorolható. Fontos megemlíteni, hogy a kutatásban 89 ezer felhasználót kérdeztek meg, akiknek 18%-a használt VPN-t, vagy proxy szervert. Fontos látni, hogy ez egy világszintű kutatásnál egy elég kis minta, illetve nem lehet tudni, hogy mennyire, illetve milyen szempontokból reprezentatív ez a minta.³⁵ 2010-ben a Fudan Egyetem készített egy tanulmányt *A nemzeti lakosok élete és médiahasználati szokásai* címmel, melyben Kína minden tartományára és településtípusra kiterjedő vizsgálat keretében 37.279 reprezentatív mintáról gyűjtöttek adatokat. Ezen adatok felhasználásával 2018-ban Shen és Zhang megállapította, hogy népesség 11,4% használt valamilyen megkerülésre alkalmas eszközt.³⁶

Sokat szerint nehéz pontos számokat mondani, mivel bár a törvényi szabályozás adott, de a végrehajtás szempontjából ez egy szürke terület. Li Zhian 李治安, a School of Law of the Chinese University of Hong Kong professzora, a kínai internet törvény specialistájának elmondása alapján konzervatív becslések szerint is 20-30 millió kínai internetfelhasználó VPN-t is igénybe vesz. Elmondása szerint a mostani nyilvánosságra hozott eset, mikor egy magánszemélyt megbüntettek VPN használat miatt, egy figyelmeztetés. Mivel a VPN alkalmazása ennyire elterjedt

³³ CROSSBORDER DIGITAL 2018.

³⁴ BAIDU ENCIKLOPÉDIA FELADATKEZELŐ 2020.

³⁵ GLOBALWEBINDEX 2017.

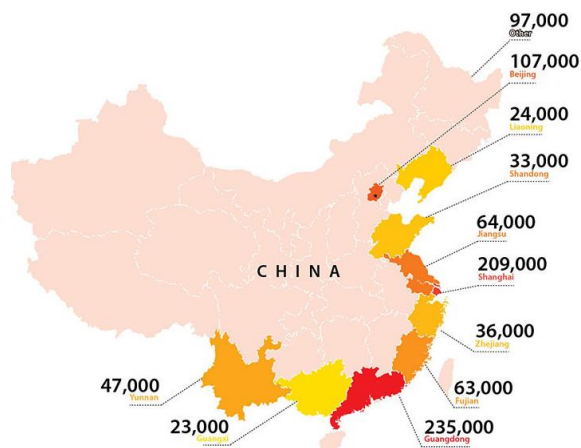
³⁶ SHEN – ZHANG 2018: 111,113.

(megjegyzés: és csak a VPN szolgáltatás nyújtása illegális hatósági engedély nélkül), a végrehajtás szelektív, nagyban múlik azon, hogy a megkerülés után milyen tevékenységet végzett az elkövető: ha a megkerülés után politikailag nagyon érzékeny honlapot olvasott, vagy egy olyan állítást terjeszt, amit a kormány helytelennek talál, akkor jó eséllyel célponttá válik, és magas büntetésre számíthat az illető (lásd törvényi résznél a tiltott tevékenységek). Zhang Shaobin 张绍斌, egy tajvani ügyvéd nyilatkozata alapján amennyiben nemzeti érdek vagy nemzetbiztonsági érintettség is van, akkor teljesen más minősítést nyerhet az ügy.³⁷ Születtek még egyéb magánszemélyeket VPN használatért elmarasztaló ítéletek.³⁸ Egyéb megkerülési lehetőségek is vannak, például proxy szerverek, vagy tüköroldalak, amik átírányítanak másik weboldalakra.

Ha mindez igaz, miért nem tiltják be egyszerűen a VPN-eket? Egyrészt, mert a VPN-ek a modern üzleti életben a kiberbiztonság egyik kiemelt fontosságú kellékei, és ezáltal nélkülözhetetlenek a gazdaság számára, betiltásuk csökkentené Kína üzleti vonzerejét, illetve a már ott lévő vállalatoknál is jelentős gondot okozna egy ilyen váltás.

Másrészt mert jelentős mennyiségű az országban élő külföldi (akik legalább 6 hónapja tartózkodnak a szárazföldi Kína területén), a 2010-es népszámlálás alapján legalább 600 ezer fő él az országban; diákok, kutatók, üzletemberek, mérnökök, és nekik a mindennapi életükben is fontos az otthoni privát és üzleti kapcsolattartásnál a VPN-ek jelenléte. Mint a lenti ábrán látható, ez a réteg a nyugati, gazdaságilag fejlett területen lakik többségében. Elképzelhető, hogy a népszámlálás óta a Shanghaiban élő külföldiek száma akár meg is duplázódhatott.³⁹

3. ábra A 2010-es népszámlálás alapján a külföldiek területi eloszlása. Forrás: Sampi 2018

³⁷ SI 2019.

³⁸ TORGUARD 2019.

³⁹ SAMPI 2018.

Fontos megjegyezni, hogy a 7. népszámlálás 2020 novemberében és decemberében került végrehajtásra, itt 2021 áprilisában számíthatunk eredményekre, a kézirat lezárásának idejéig nem publikálták az adatokat. Nyitott kérdés véleményem szerint, hogy mennyire lesznek pontosak ezen adatok, hiszen a Covid19 pandémia egyik rendelkezéseként az ösztöndíjas külföldi diákok hazaküldésre kerültek többségében, illetve a megtorpanó gazdaság okán a külföldi befektetők és üzletemberek egy része is hazájába visszatérni kényszerült, illetve a határlezárások miatt nem tudott visszatérni Kínába. 2020. március 28-tól került bevezetésre a határzár és csak 2020. szeptember 28-tól térhettek vissza a kínai tartózkodási engedéllyel rendelkező külföldi állampolgárok.⁴⁰ Így a 2020-as adatsorokban jelentős torzulás mutatkozhat a külföldiekre vonatkozó adatokat tekintve, mivel a bizonytalan helyzet miatt ismeretlen, hogy hányan nem tértek vissza Kínába.

4 Egyedi jelenségek Kínában

4.1 Információs buborék kialakulására utaló jelek

Xi Jinping 习近平 pártfőtitkár 2018-ban a Nemzeti Oktatási Konferencián úgy nyilatkozott,⁴¹ hogy a kínai felsőoktatás intézményeit nem vezethetik szignifikánsan nyugati eszmék vagy normák, és hangsúlyozta, hogy szükség van saját akadémiai szabványokra és normákra, melyek nem függenek a nemzetközi normáktól. Ezzel párhuzamosan a kínai tudományos folyóiratok színvonalának és nemzetközi elismertségének növelése érdekében 2019 végén egy 5 éves, évenkénti 29 millió dolláros támogatása mellett döntöttek. Ezek nagy része angol nyelven publikál, a cél, hogy a nemzetközi kutatókat is meg tudjanak nyerni ezen folyóiratokban való publikálásra.⁴² Xi beszédének hatására a Kínai Oktatási Minisztérium és a Tudományos és Technológiai Minisztérium 2020 februárjában közösen kiadott egy dokumentumot, melyben ez áll: „Az egyetemek túlzott figyelmet fordítottak az SCI-re, és az SCI publikációk magas száma lett a legfőbb prioritásuk”. A minisztériumi dokumentum szerint a központi kormányzat létrehozta a kínai „tudományos hivatkozási index” rendszert, amely „kínai jellemzőkkel és nemzetközi befolyással bír”, és ösztönzi az állam által finanszírozott kutatásokból származó cikkek magas színvonalú hazai tudományos és technológiai folyóiratokban való közzétételét.⁴³

⁴⁰ ZHANG 2021.

⁴¹ RMW/DLTJJYTZGGCX 2018.

⁴² CYRANOSKI 2019.

⁴³ SHARMA 2020.

Fontos kérdés, hogy amennyiben ez a cél teljesül, mennyire fogja rontani a nemzetközi együttműködési lehetőségeket, a tudományos minősítési rendszerek nehéz összehasonlíthatósága révén, illetve mivel a publikálás nyelve valószínűsíthetően így a kínai lesz, ez szintén rontja nemzetközi tudományos világba való integrációt, és az azzal való kooperációt. Azt az általánosan tapasztalható problémát, hogy a világon szinte minden intézmény rövid idejű kutatásokkal akar jelentős tudományos sikereket elérni, nem oldja meg.

Bár jelen tanulmány kereteit meghaladja e téma, de fontosnak gondolom jelezni, hogy a tudománymetria nemzetközi és magyar szakértői már évtizedek óta szükségesnek tartják a tudományos teljesítmény mérés általános módszereinek megváltoztatását, egyelőre azonban nem igazán látszik nemzetközi megegyezés kialakulása e területen. Kulcsszavakban a problémák: az angol mint a tudomány nyelve, és az ezáltal túlzott angolszász befolyás; az impaktfaktor-fetisizmus; a tudományágak közötti teljesítmény összehasonlítás problémái; a humán és társadalomtudományok jellemzően nemzeti nyelvű publikációja; a könyvek és tankönyvek szerepének leértékelődése a folyóirat publikációk javára; szerzőcsoportok citációs indexének nem megosztottsága és a tényleges munkateljesítmény átláthatatlansága csoporton belül; hogy csak a legfontosabbakat említsem.⁴⁴

Az államilag támogatott kutatások finanszírozását megnézve láthatjuk, hogy ez a teljes kutatásra fordított összeg 20%-a 2018-ban, ami szintén erősíti az akadémiai területre gyakorolt kormányzati befolyást.⁴⁵

4.2 A kínai puha erő kérdése

Joseph Nye 1990-ben definiálta a puha erő fogalmát; kimondta, hogy egy nemzet ereje nem csupán a nemzet kemény erején, a gazdasági és katonai erején, hanem „vonzási” képességén is múlik – „egy ország kultúrájának egyetemességén, és a képességén, hogy maga számára kedvező szabályokat és intézményeket teremtsen, amik által a nemzetközi térben irányítást gyakorolhat, egy kritikus erőforrás, aminek jelentősége egyre fontosabbá válik a mindennapi világpolitikai szintén”. Nye puha erő koncepciójának a kínai puha erővel foglalkozó szakirodalomban kritikái helyel-közzel születtek csak: Li Mingjiang nem volt elégedett a puha és a kemény erő közötti homályos határral, az általa szerkesztett *Soft Power in Chinese Discourse* könyvben két meglátást tesz. Először is, hogy a kultúra, ideológia és értékek nem az egyetlen eszközei a puha erőnek, mivel nem feltétlenül generálnak vonzódást, meggyőzést, vonzerőt és

⁴⁴ CSABA ET AL. 2014

⁴⁵ KÍNAI STATISZTIKAI ÉVKÖNYV 2019.

versengést (angolul: attraction, persuasion, appeal, emulation, amit APAE-nek rövidítenek). Másrészt, a kemény erő nem feltétlenül okoz kényszerszert, fenyegetést, megfélemlítést és ösztönzést, hanem generálhat APAE-t is. Nye később maga úgy nyilatkozott, hogy „a puha erő egy analitikai koncepció, nem egy elmélet”.⁴⁶

2007-ben Hu Jintao főtitkár a KKP 17. Kongresszusán kijelentette, hogy Kínának többet kell invesztálnia a puha erő fejlesztésére, ezt Xi Jinping főtitkár 2012-ben, mint frissen beiktatott főtitkár, kihangsúlyozta, hogy a kínai propagandáért felelős dolgozóknak új utakat kell találni, hogy „a kínai narratívát jól megismertessék”. Trump elnöksége alatt a puha erő tekintetében is visszavonult az USA, és ezt az űrt kihasználva Kína tovább növelte befolyását ezen területen is. Ennek az erőnek a célja a nemzetközi percepció átalakítása oly módon, hogy a világ Kínát jobban befogadja, és kevésbé féljen tőle. E téma fontosságát jelöli, hogy 2016 júniusától létrehoztak egy kéthavonta megjelenő kínai folyóiratot *Tanulmányok a kulturális puha erőről* (Wehuan ruan shili yanjiu 文化软实力研究) címen, melyet a Wuhan Egyetem Marxizmus Intézete szerkeszt.⁴⁷

A kínai puha erő nemzetközi megítélése nem mentes a visszasságoktól, például az amerikai Portland / USC Center on Public diplomacy *The soft power 30 2019* kiadványban a 27. helyezést kapta 30-ból, gyengeségként az egyéni szabadságjogok és Facebook jelenlét hiányát, illetve a zárt kormányzási modellt emelve ki többek között. A legerősebb kategóriaként a kultúra szerepel a maga 8. helyezésével.⁴⁸

A spanyol Elcano Royal Institute által kiadott *Elcano Global Presence Report for 2018*-ban Kína a 2. helyezést nyerte el a vizsgált 110 országból puha erő tekintetében.⁴⁹

A Brand Finance *Global Soft Power Index for 2020* kiadványában Kína 60 országból az 5. helyezést érte el. Befolyás tekintetében a 2. helyezést tudhatja magáénak, hírnév tekintetében közepesen teljesít a maga 6,6-os pontjából egy 10-es skálán.⁵⁰

Véleményem szerint Kína kulturális befolyását túlbecsülik. A nyugati világban a hong kongi akciófilmeket leszámítva erősen kétséges, hogy kínai filmek, könyvek, sorozatok, novellák, számítógépes vagy mobiltelefonos játékok ismerete elérné azt a szintet, hogy komoly befolyásolósi erőt képviseljenek. Gondoljunk csak arra, hogy a fenti műfajokban biztos meg tudunk

⁴⁶ LAI ET AL. 2012: 3.

⁴⁷ EDNEY ET AL. 2020.

⁴⁸ PORTLAND 2019.

⁴⁹ ELCANO ROYAL INSTITUTE 2018: 15.

⁵⁰ BRAND FINANCE 2020: 31.

nevezni 5 darabot, ami Amerikából érkezett, míg ugyanezen feladat kínai alkotások esetén jó eséllyel nem járna sikerrel.

4.3 A cenzúra terjedése a tudomány területén Kínából a világ más részei felé

2017. augusztus 18-án az tudományos világot meglepetésként érte, hogy a Cambridge Egyetemi Kiadó (Cambridge University Press; CUP), a *China Quarterly* kiadója, bejelentést tett, hogy a Kínai Állami Sajtó, Publikáció, Rádió, Film és Televízió Hivatal (2018 márciusától Nemzeti Rádió és Televízió Hivatal) kérésére több, mint 300 cikk cenzúrázva lett, pontosabban elérhetetlenné tették őket a CUP kínai weboldaláról, indoklásként az szerepelt, hogy különben az egész weboldaluk blokkolásra kerül. Az ezt követő közfelháborodás következtében pár nappal később visszavonta eme döntését, a cikkek újra elérhetővé váltak. Az incidens vitára ad okot, nemcsak a *China Quarterly* presztízse okán, hanem egy jelentős nyugati tudományos kiadó behódolásközel magatartása miatt is. A CUP állítása szerint minden nemzetközi kiadó hosszabb távon szembesül a kínai cenzúra kihívásaival. Ezen év novemberben egy másik kiadó, a Springer Nature is elismerte, hogy több mint ezer Kínával kapcsolatos cikket távolítottak el a *Journal of Chinese Political Science* és *International Politics* hivatalos honlapjairól. Márciusban az amerikai LexisNexis adatbázist elérhetetlenné tették a szárazföldi Kínában, mivel az nem volt hajlandó adott tartalmak eltávolítására.⁵¹

Egy másik jelenség, amit ezzel kapcsolatosan még meg kell említeni, hogy külföldön tanuló diákjainak óriási létszáma (és az egyetemek számára ebben rejlő üzleti lehetőségek) miatt Kína a környező országokban, illetve a világ távolabbi pontjain is növekvő befolyásra tesz szert a tudományos szférában. Egyes információk szerint a 157 tajvani egyetemből legalább 80 „engedményeket tett” a tudományos szabadság terén, hogy vonzó maradjon a szárazföldi Kínából érkező diákok számára. Problémás területeknél, mint a Dalai Láma személye, a University of California kínai diákjai tüntetést szerveztek a látogatása ellen, vagy az angol Durham University kínai diákjai felé a kínai követség állítólagosan jelezte, hogy Anastasia Lin emberjogi aktivistával kerüljék a kapcsolatot.⁵²

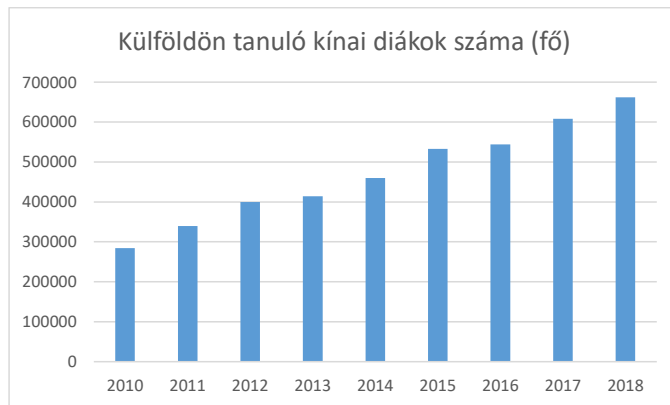
A lenti diagram alapján az utóbbi 10 évet nézve elmondhatjuk, hogy a külföldön tanuló kínai diákok száma megduplázódott, így ez hatalmas üzlet is, az együttműködés lehetőségein, illetve a beáramló szellemi tőkén túl a befogadó egyetemeknek.⁵³

⁵¹ WONG – KWONG 2019.

⁵² SMITH 2017.

⁵³ KÍNAI STATISZTIKAI ÉVKÖNYV 2019.

4. ábra Külföldön tanuló kínai diákok számának alakulása 2010-től. Forrás: saját szerkesztés

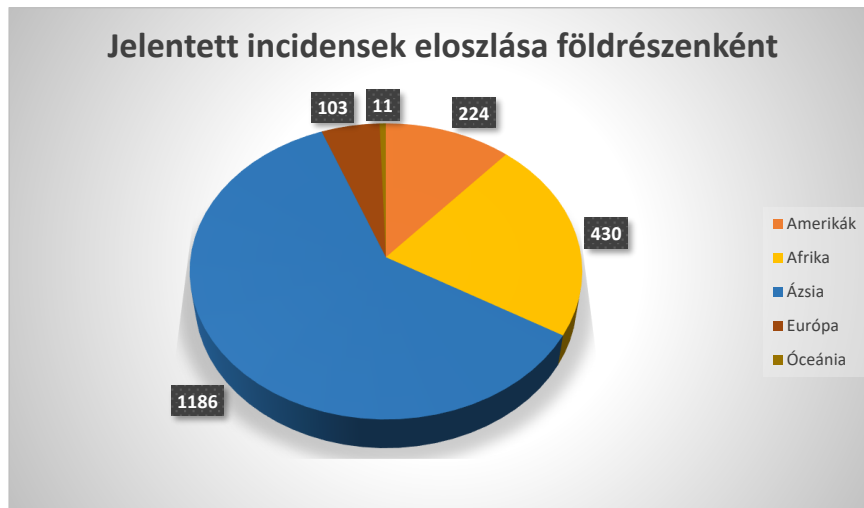
Amerikában az 2017-18-ban rekord számú, majdnem 351 ezer kínai diák tanult az egyetemeken, többségük teljes tandíját fizetve, ami szignifikáns bevételt jelent a forrásszűkében lévő egyetemeknek. Az amerikai Kereskedelmi Minisztérium becslése alapján évi 12 milliárd dollárnyi tandíjat fizetnek be évente a kínai diákok. Viszont új problémákat is magában hordoznak az általánosságban „befolyáskereső” tevékenységek. A Konfuciusz Intézetek propaganda tevékenysége, illetve a vitás területek kerülése az amerikai oktatótermekben, a Kínai Diákok és Tudósok Szövetségének befolyásoló tevékenysége, nagylelkű ajándékok és adományok, melyeknél befolyásolási szándék vetődhet fel, és végül az akadémiai adminisztrátorokra kifejtett nyomás, keményebb (például kooperációs programok megszakítása) vagy puhább (egyes egyetemekre való jelentkezés nem ajánlása) formájában egyaránt. Továbbá aggasztó jelenség a külföldön tanuló kínai diákok, illetve a Kína kutatásokkal foglalkozó tudósok öncenzúrázási tendenciáinak támogatása.⁵⁴

A Scholars at Risk Hálózat Akadémiai Szabadság Megfigyelő Projektjében Kína és Hong Kong területéről összesen 145 darab incidenst gyűjt össze, 2012 decemberétől 2021 márciusáig. Ebből 16 bejegyzés az alábbi, főleg külföldi tudósok elleni intézkedést tartalmaz: vízum meg nem hosszabbítás, vízumszerzés megghiúsítása, bebörtönzés. Egyes tudósok nevéhez kapcsolódóan esetenként több bejegyzés is szerepel, tehát ezen számadatok inkább tájékoztató jellegűek. A teljes adatbázis 1954 esetet tartalmaz, az alábbi diagramon látható megoszlásban. Kiugróan magas a jelentett incidensek száma Ázsia és Afrika területéről, e mögött az itt található autoriter berendezkedéssel rendelkező államok állnak a háttérben.⁵⁵

⁵⁴ HOOVER INSTITUTION PRESS 2018: 39-53.

⁵⁵ SCHOLARS AT RISK

5. ábra Scholars at Risknek jelentett incidensek száma 2012-2021. Forrás: saját szerkesztés

4.4 A Google betiltása Kínában, és annak hatásai az innovációra

A Google 2006-ban kezdett el működni Kínában. Gyorsan népszerűvé vált, és a tudósok és feltalálók által is széleskörűen használták üzleti és tudományos információk elérésére. 2010-ben azonban a Google beszüntette tevékenységét Kínában, mert a kínai kormány általi cenzúrát nem voltak hajlandók elfogadni. Ekkor még azonban elérhető maradt a szélesebb közönség számára Kínában, mivel a hong kongi Google oldalra (mint különleges közigazgatási terület, ott nincs internet szabályozás) irányították át a kereséseket. Így működött ez egészen 2014 június 1-jéig, amikor hirtelen minden forgalmat letiltottak világszinten a Google szolgáltatásai felé. Se előzetes bejelentés, se magyarázat nem volt hivatalos részről. A mai napig fennáll ez a korlátozás.

Hogy mennyire volt fontos a Google Kínában a tudományos közösség számára? Egy 2010-es *Nature* folyóirat kérdőívben körülbelül 800 kínai tudós úgy válaszolt, hogy a Google szolgáltatásait használják tudományos anyagok keresésére, és 84%-uk úgy vélte, hogy a Google hiánya „valamennyire vagy szignifikánsan” nehezítené kutatásukat. Az Európai Unió Kereskedelmi Kamarájának egy évenkénti kérdőívében a válaszadók 31%-a válaszolt úgy, hogy nem tudtak rendesen információhoz jutni és K+F tevékenységet folytatni.⁵⁶ Bár véleményem szerint

⁵⁶ ZHENG – WANG 2020: 5-7.

ez a fejlemény nagyon sajnálatos a világ tudományos közössége számára, minden esetre lehetőséget teremt arra, hogy a Google keresés jelentőségét megvizsgáljuk az innováció elősegítésének szempontjából.

Az eredmények bemutatása előtt pár fogalom tisztázása szükséges. A technológiai távolság alatt a távoli tudományterületek és technológiai területek közötti keresés mértékét értjük. A távoli tudományterületektől származó tudás keresésének előnyei elismertek a szakirodalomban. A technológiailag távoli tudományterületek felfedezése pszichológiai felfrissüléshez és új kombinációs lehetőségekhez vezet. Technológiailag távoli keresés gyakran felfedező jellegű, és inkább az új ötletek váratlan megjelenését serkenti, semmint a kiszámíthatóan gyarapodó előrelépéseket. Ezért növeli az áttörő találmány kifejlesztésének valószínűségét.

A kognitív távolság a feltalálók által nem észlelt ismeretek közötti keresés mértéke. Pszichológiai kutatások meggyőzően bebizonyították, hogy az emberek elfogultságot mutatnak, amikor megszerzik és feldolgozzák az információkat. Aránytalanul tekintetbe veszik azon információkat és tudást, amik időben közelebbiek vagy az észlelésben szembetűnőbbek, mert az ilyen információ feltűnő saját kognitív terükben. Ezekkel az érvekkel összhangban tanulmányok azt találták, hogy a tudósok és a feltalálók nagyobb valószínűséggel idézik a prominens cégek vagy kutatók által létrehozott tudást. A kognitív lokális keresés végül az újabb keletű és a látható tudás túlzott felhasználásához vezet és a kevésbé látható ismeretek részleges felfedezésének hanyagolására, teret engedve a kognitív távoli keresés lehetőségének. A kevésbé látható ismeretek keresése segíthet elkerülni az információdömpinget és értékes új perspektívákat kínálhat.

Pár eredmény: a technológiai távolság 9,1%-os és a kognitív távolság 11,5-os csökkenése, más szavakkal a kínai innovációval foglalkozók a többi (Google eléréssel továbbra is rendelkező) közeli régióhoz képest sokkal „röghözkötöttebbé” váltak információk tekintetében, miután a Google elérhetatlenné vált. Ennek hatását részben moderálni tudja a feltaláló saját tudományos köreiből meglévő szociális hálózata. E fenti hatás eltérő az egyes tudományterületek esetén. Korlátozó tényezők: Zheng és Wang kutatása szabadság hivatkozásokra alapul; a Google keresések előítéletesek az angol és egyéb elterjedtebb nyelvek szempontjából, illetve a keresési algoritmus felhasználóra szabott találatokat szállíthat egy idő után. További kérdés, hogy a Google keresési szolgáltatás, illetve bármely egyéb hasonló szolgáltatások mennyi káros mellékhatással járnak a mű objektivitása, avagy előítélet mentessége szempontjából. Nem utolsósorban a különböző megkerülési technológiák vagy alternatív keresőmotorok használata, mint például a Baidu, szintén kihathat erre a jelenségre.⁵⁷ Bár azt hozzá tenném, hogy hivatások

[S1] megjegyzést írt: Technological distance refers to the extent of search among distant disciplines and technological fields. The benefits of seeking knowledge from distant fields have been recognized in the literature. Exploring technologically distant knowledge leads to psychological refreshment and new combinatory opportunities. Technologically distant search is often explorative in nature and stimulates the serendipitous arrival of novel ideas rather than incremental improvements. It therefore increases the likelihood of developing breakthrough innovation (Arts et al., 2018).

[S2] megjegyzést írt: Cognitive distance is the extent of search among knowledge that is not noticeable to inventors. Psychology research has convincingly shown that people exhibit biases when acquiring and processing information (Kahneman, Slovic, & Tversky, 1982). They disproportionately consider information and knowledge that is temporally proximate or cognitively prominent because such information is more salient in their cognitive space. In line with these arguments, studies have found that scientists and inventors are more likely to cite prior knowledge created by high-status firms or researchers (Paruchuri & Eisenman, 2012; Podolny & Stuart, 1995). Cognitively local searching eventually leads to the over-exploitation of recent and visible knowledge and the under-exploration of less visible knowledge, leaving room for cognitively distant search (Nerkar, 2003). Searching less visible knowledge can also avoid the redundancy of information and offer valuable new perspectives.

⁵⁷ ZHENG – WANG 2020: 25, 31.

tudósok és kutatók, vagy főleg az innovációval foglalkozók számára kérdéses, hogy céges eszközeiken egyáltalán lehetnek-e megkerülési eszközök, mivel egy hatósági vizsgálat során ez a teljes cégre vagy intézményre nézve súlyos következményekkel járhat.

5 Konklúziók és előretekingés

Összefoglalva kutatásom végeredményét, a kutatási kérdéseimre az alábbi válaszok születtek:

Az első kérdésre, miszerint az internet állami szabályozása Kínában akadályozza-e a tudományos kutatások végzését, a válaszem az, hogy határozottan igen. Egyrészt ez köszönhető annak, hogy már az internet Kínán belüli elterjedésének korai szakaszában, 1997-ben kiadott *Számítógépes Informatikai Hálózat és Internet Biztonsági, Védelmi és Adminisztrációs Szabályzat*, ami az internetszabályozással kapcsolatos törvényi háttérrel adta meg, melynek egyes pontjai, mint a társadalom rendjének, a nemzeti érdekek vagy az igazság megsértése, más emberek vagy állami intézmények rágalmazása, vagy az adminisztratív szabályozás akadályozása széles interpretációs lehetőséget kínál, és komoly jogkövetkezményeket vonhat maga után. Másrészt az 1998-ban elindított Arany Pajzs Projekt, és a részét képező Kínai Nagy Tűzfal technológia úton lehetővé tette az internetszabályozás automatizálását, illetve megszüntette az internetes anonimitást, illetve lépéseket tett a Nagy Tűzfal megkerülésére tett technológiák érzékelésére, illetve kivédésére, a VPN alkalmazások működésének akadályozásával, és beszerzésének ellehetetlenítésével. Bár e projekt hivatalosan 2008-ban lezárult, de nem kétséges, hogy e rendszer fejlesztése napjainkban is folyik. A Nagy Tűzfal a mai napig hivatalosan nem létezik. A 2010-ben kiadott internetes szuverenitásról szóló dokumentum megerősítette az internetszabályozás folytatásának szándékát Kínán belül, illetve jelezte a nemzetközi politikai szféra számára, hogy eme magérvék folytatásának és megvédésének szándékát. A 2017-es *Kiberbiztonsági Törvény* bár az adatvédelem kérdésével foglalkozik, de ez a piaci szereplők magatartásának szabályozására szolgál, nem az állami szabályozás gyengítésére. A 2020-as *Online információk tartalom ökoszisztémájának irányítására vonatkozó rendelkezések* szabályzat tovább erősíti az állami kontrollt. Hatását a tudományos kutatásokra nehéz pontosan megbecsülni, részben a kínai tudományos körökben e téma tabu volta miatt, részben az öncenzúra jelensége okán.

A második kérdésre, hogy a kínai internetszabályozás akadályozza-e a kínai tudósok együttműködését más országok tudósaival, hátráltatja-e a kínai tudósok integrálódását a nemzetközi tudományos világba, válaszem újfent igen. Bár az egyes tudományterületek érintettsége eltérő,

kiemelve a társadalomtudományokat, jog- és politikatudományokat, vagy a politikailag érzékeny témakörök, bárhova is tartozzanak ezek, kutatásuknál fokozott érzékenységgel célszerű eljárni. A szűrt információs bázisok által kialakult kognitív vakfoltok, és az öncenzúra fokozott jelenléte, mely a kínai kulturális hagyományokban gyökerezik, mely szerint a nemzetközi porondon minden kínai résztvevő Kína „arcát”⁵⁸ képviseli, véleményem szerint egyaránt hátráltató tényező.

A harmadik kérdésre, hogy a kínai kormányzat internetszabályozási elvei és gyakorlatai kihatnak-e a Kínán kívüli tudományos világra, szintén azt látom, hogy igazolást nyert. Kína egyre növekvő világszintű gazdasági és politikai befolyása, és nyomásgyakorlási képessége, másrészt a tudományos világban egyre meghatározóbb szerepe, hovatovább egyre aktívabb jelenléte a világ felsőoktatási intézményeiben hallgatók és együttműködési megállapodások, vagy akár a kínai kultúrát népszerűsítő Konfuciusz Intézetek által, egyértelműen képessé teszi a nemzetközi tudományos világ befolyásolására. Nehéz elképzelni, hogy a kínai kapcsolatokban ne jelenne meg a „trójai faló” jelenség gyanúja, hogy a problémamentes területeken a gördülékeny és eredményes együttműködést kihasználva a nemzetközi partnereknél is fokozatosan megjelenhet a puha befolyásolás képessége.

A Társadalmi kreditrendszer (*shehui xinyong tixi* 社会信用体系) a 2020-ban teljeskörűen bevezetésre került, a rendszer hatásait már most is lehet érezni a társadalomban, az elérhető adatok alapján már történtek jegyvételi korlátozások és az adott szint alatt teljesítő szülők gyermekeit kizárták magánoktatásból, illetve nemzeti egyetemekről.⁵⁹ Kérdéses, hogy a tudományos kutatások irányának befolyásolására mennyire lesz használva ez a rendszer a jövőben.

⁵⁸ Nagyon leegyszerűsítve ezt a szociológiai koncepciót, melynek a kínai kultúrkörben rendkívül nagy jelentősége van, úgy képzelhetjük el, hogy a becsület, presztízs és a társadalmi pozíció keveréke.

⁵⁹ BUSINESS INSIDER 2018.; CHINA NEWS NETWORK 2019.

6 Irodalomjegyzék

- BAIDU ENCIKLOPÉDIA FELADATKEZELŐ, 2020. In: <https://baike.baidu.com/task>
- BAIDU SCHOLAR MANUAL, 2020. In: <https://dss0.bdstatic.com/9r-1bjml2gcT8tyhnq/v1/ps-scholar-amis/archived/2020-3/1585632080180/BaiduScholar-Manual.pdf>
- BARME, GEREMIE R. & YE, SANG. 1997. „The Great Firewall of China.” Wired Magazine. In: <https://www.wired.com/1997/06/china-3/>
- BISCHOFF, PAUL. 2019. „Are VPNs legal in China? A common sense guide.” COMPARITECH In: <https://www.comparitech.com/blog/vpn-privacy/are-vpns-legal-in-china/>
- BRAND FINANCE. 2020. Global Soft Power Index for 2020 In: <https://brandirectory.com/globalsoftpower/download/brand-finance-global-soft-power-index-2020.pdf>
- BUSINESS INSIDER. 2018. „A Chinese university suspended a student's enrolment because of his dad's bad social credit score” In: <https://www.businessinsider.com/china-social-credit-affects-childs-university-enrolment-2018-7>
- CHINA NEWS NETWORK. 2019. In: <http://www.3news.cn/24hot/2019/0816/360628.html>
- CINNIC. 2021. Statistical Report on the Development of Internet in China. In: http://www.cnnic.cn/hlwfzyj/hlwzxbg/hlwtjbg/202102/t20210203_71361.htm
- CROSSBORDER DIGITAL. 2018. „Search engine usage in China.” In: <https://crossborder.digital/search-engine-usage-in-china/>
- CYRANOSKI, DAVID. 2019. „China splashes millions on hundreds of home-grown journals” In: *Nature*. In: <https://www.nature.com/articles/d41586-019-03770-3#Aff0>
- CSABA LÁSZLÓ - SZENTES TAMÁS - ZALAI ERNŐ. 2014. „Tudományos-e a tudománymérés?” In: *Magyar Tudomány* 2014/4. 442-466. https://csabal.com/files/downloads/tudomanyos_e_a_tudomanymeres.pdf
- EDNEY, KINGSLEY; ROSEN, STANLEY, ZHU, YING. 2020. *Soft Power with Chinese Characteristics China's Campaign for Hearts and Minds*. Routledge.
- EIJKMAN, HENK. 2010. „Academics and Wikipedia” In: *Campus-Wide Information Systems*, Vol. 27 Iss 3. 173-185.
- ELCANO ROYAL INSTITUTE. 2018. Elcano Global Presence Report for 2018 In: http://www.realinstitutoelcano.org/wps/wcm/connect/897b80cc-47fa-4130-9c3d-24e16c7f0a66/Global_Presence_2018.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=897b80cc-47fa-4130-9c3d-24e16c7f0a66
- FREEDOM HOUSE. 2020. In: <https://freedomhouse.org/country/china/freedom-net/2020>

- GLOBALWEBINDEX. 2017. In: <https://cdn2.hubspot.net/hubfs/304927/Downloads/VPN-Usage-Around-the-World-Infographic.pdf>
- GREATFIRE.ORG. 2020. „Overview of blocked Google sites.” In: <https://en.greatfire.org/search/google-sites>
- HOOVER INSTITUTION PRESS. 2018. „Chinese Influence & American Interests: Promoting constructive vigilance.” 39-53
- HOUNSEL, AUSTIN; MITTAL, PRATEEK & FEAMSTER, NICK. 2018. „Automatically Generating a Large, Culture-Specific Blocklist for China”, at the conference: 8th USENIX Workshop on Free and Open Communications on the Internet. In: <https://www.cs.princeton.edu/~ahounsel/publications/foci18.pdf>
- INFORMATION OFFICE OF THE STATE COUNCIL OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA. 2010. In: http://www.china.org.cn/government/whitepaper/node_7093508.htm
- KÍNAI STATISZTIKAI ÉVKÖNYV 2019. 2019. In <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2019/indexeh.htm>
- LAI HONGYI - LU YIYI. 2012. *China's Soft Power and International Relations*. Routledge.
- LEUNG, HILLARY. 2019. „Wikipedia Is Now Banned in China in All Languages” Time In: <https://time.com/5589439/china-wikipedia-online-censorship/>
- MENDEL, TOBY; PUDDPHATT, ANDREW; WAGNER, BEN; HAWTIN, DIXIE; TORRES, NATALIA. 2012. Global survey on Internet privacy and freedom of expression 2012. 75-78 In: <https://perma.cc/4BLK-T5W3>
- MERGA, SAYIDI - RONI, MAT - MASON, SHANNON. 2020. „Should Google Scholar be used for benchmarking against the professoriate in education?” In: *Scientometrics* 125(2)
- PORTLAND / USC CENTER ON PUBLIC DIPLOMACY. 2019. In: <https://softpower30.com/country/china/>
- QIAN TIANBAI. 1996. *Beijing: China PC World (zhongguo jisuanji shijie 中国计算机世界)*. „The development of Internet in China (*Internet zai zhongguo de fazhan* Internet 在中国的发展).” 131.
- RMW. 2018. 人民日报评论员：大力推进教育体制改革创新 (People's Daily Commentator: Vigorously promote the reform and innovation of the education system) In: <http://opinion.people.com.cn/n1/2018/0917/c1003-30296334.html>
- US DEPARTMENT OF STATE. 2019. Country Reports on Human Rights Practices: China; Macau és Hong Kong. In: <https://www.state.gov/reports/2019-country-reports-on-human-rights-practices/china/hong-kong/>
- SAMPI. 2018. China Expat Population: Stats and Graphs. In: <https://sampi.co/china-expat-population-statistics/>

- SCHOLARS AT RISK. 2021. In: <https://www.scholarsatrisk.org/academic-freedom-monitoring-project-index/>
- SIKLÓS LILI. 2019. PEKING T&T szakdiplomata éves beszámolójelentés 2018. június – 2019. június In: <https://nkfih.gov.hu/hivatalrol/tet-szakdiplomatak/2018-2019-tet-eves-191003-3>
- SI YING. 2019. 中国 VPN 用户被罚 “翻墙” 怎么会违法 (Chinese VPN users are fined for "skipping over the wall" how can it be illegal) In: <https://www.bbc.com/zhongwen/simp/chinese-news-46823319>
- SHEN FEI - ZHANG ZHI'AN. 2018. „Do circumvention tools promote democratic values? Exploring the correlates of anticensorship technology adoption in China.” In: *Journal of Information Technology & Politics*. 15:2. 106-121.
- SMITH, NICOLA 2017. “Taiwan Is Desperate for Fee-Paying, Mainland Chinese Students. That Could Be Bad for Academic Freedom.” Time, March 10. In: <http://time.com/4697784/taiwan-universities-mainland-china-academic-freedom>
- SONALI CHANDEL - ZANG JINGJI - YU YUNNAN - SUN JINGYAO - ZHANG ZHIPENG. 2019. „The Golden Shield Project of China: A Decade Later An in-depth study of the Great Firewall.” In: *2019 International Conference on Cyber-Enabled Distributed Computing and Knowledge Discovery (CyberC)*
- SUPCHINA. 2017. In: „Five years in prison for selling VPNs” <https://supchina.com/2017/12/21/five-years-prison-selling-vpns/>
- SUPCHINA. 2018. In: „Man in Shanghai gets three-year sentence for selling VPNs” <https://supchina.com/2018/10/10/man-in-shanghai-gets-three-year-sentence-for-selling-vpns/>
- STATE INTERNET INFORMATION OFFICE. 2019.12.15. „Provisions on the Governance of the Online Information Content Ecosystem.” In: <http://media.people.com.cn/n1/2019/1220/c40606-31516139.html>
- THE CITIZEN LAB. 2015. „China’s Great Cannon.” In: <https://citizenlab.ca/wp-content/uploads/2009/10/ChinasGreatCannon.pdf>
- TOLLEFSON, JEFF. 2018. NATURE. In: <https://www.nature.com/articles/d41586-018-00927-4>
- TORGUARD. 2017. „Tim Cook defends Apple’s decision to censor VPN apps in China.” In: <https://torguard.net/blog/tim-cook-defends-apples-decision-to-censor-vpn-apps-in-china/>
- TORGUARD. 2019. „Chinese VPN users fined for unblocking websites.” In: <https://torguard.net/blog/chinese-vpn-users-fined-for-unblocking-websites/>
- YOJANA SHARMA. 2020. „China shifts from reliance on international publications.” In: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20200225181649179>

- XI JINPING. 2021.01.25. WEF: Davos 2021 speech. In: <https://qz.com/1962084/read-xi-jin-pings-speech-at-the-2021-davos-forum/>
- XINHUANET. 2021.03.13. 中华人民共和国国民经济和社会发展第十四个五年规划和 2035 年远景目标纲要 (The Fourteenth Five-Year Plan for the National Economic and Social Development of the People's Republic of China and the Outline of Long-term Goals for 2035). In: http://www.xinhuanet.com/2021-03/13/c_1127205564.htm
- WILDAU, GABRIEL. 2021. március. 12. „China: 3 Takeaways from the National People's Congress and 14th Five Year Plan.” In: <https://www.teneo.com/china-3-takeaways-from-the-national-peoples-congress-and-14th-five-year-plan/>
- WONG - KWONG. 2019. „Academic Censorship in China: The Case of The China Quarterly.” In: *PS: Political Science & Politics*, Volume 52, Issue 2. 287-292.
- CHINANNEWS. 1994. 中国接入互联网 (China access to the Internet) In: <http://www.chinanews.com/special/guoqing/60/2009/06-25/122.shtml>
- ZHANG JUSTINA. 2020. „Personal Information & Data Protection in China – Looking Towards 2020: Part I-The Evolving Framework for Data Protection in China.” In: <http://blog.galalaw.com/post/102g64j/personal-information-data-protection-in-china-looking-towards-2020-part-i-th>
- ZHANG ZOEY. 2021. China's Travel Restrictions due to COVID-19: An Explainer. In: <https://www.china-briefing.com/news/chinas-travel-restrictions-due-to-covid-19-an-explainer/>
- ZENG JINGHAN - STEVENS, JIM - CHEN YARU. 2017. „China's Solution to Global Cyber Governance: Unpacking the Domestic Discourse of “Internet Sovereignty.”” In: *Politics & Policy*, Volume 45, No. 3. 432-464.
- ZHENG YANFENG - WANG QINYU. 2020. „Shadow of The Great Firewall: The Impact of Google Blockade on Innovation in China” In: *Strategic Management Journal* Volume 41, Issue 12. 2234-2260.
- GOV.CN. 1997. 计算机信息网络国际联网安全保护管理办法 (Measures for the Administration of the Security Protection of the International Networking of Computer Information Networks) In: http://www.gov.cn/gongbao/content/2011/content_1860856.htm
- MINISTRY OF INDUSTRY AND INFORMATION TECHNOLOGY. 2017. 工业和信息化部关于清理规范互联网网络接入服务市场的通知 (Notice of the Ministry of Industry and Information Technology on Cleaning up and Regulating the Internet Network Access Service Market) In: <http://www.miit.gov.cn/n1146295/n1652858/n1652930/n3757020/c5471946/content.html>

7 Ábrajegyzék

1. ábra Az internet felhasználók számának növekedése 2008-2020	4
2. ábra A Baidu Scholarban megtalálható akadémiai magazinok. Forrás: Baidu Scholar Manual.....	13
3. ábra A 2010-es népszámlálás alapján a külföldiek területi eloszlása. Forrás: Sampi 2018	15
4. ábra Külföldön tanuló kínai diákok számának alakulása 2010-től. Forrás: saját szerkesztés	20
5. ábra Scholars at Risknek jelentett incidensek száma 2012-2021. Forrás: saját szerkesztés	21